

Käesolev Juridica number on pühendatud Eesti demokraatia keskele institutsioonile – Riigikogule. Initsiatiiv sellise väljaande kokkupanekuks tuli Riigikogu Kantseleilt ja oli ajendatud asjaolust, et 23. aprillil 2019 möödub 100 aastat päevast, millal astus kokku esimene Eesti Vabariigi üldistel ja vabadel valimistel moodustatud rahvaesindus Asutav Kogu. Seda sündmust on hakatud pidama Eesti parlamendi sünnipäevaks, mida igal aastal ka väärikalt tähistatakse.

Riigikogu Kantselei – Riigikogu abistav ja Riigikogu liikmeid nõustav asutus – on üheks oma missiooniks alati pidanud parlamendi ja parlamentaarse riigikorra kohta teadmise levitamist ja uurimistöö edendamist. Nii on aastate jooksul välja antud kaks tõlkeõpikut – Arend Lijpharti „Demokraatia mustrid“ (2009) ja Stefan Marschalli „Parlamentarism“ (2012) –, alates 2008. aastast on kannustatud üliõpilasi tegema uurimistöid parlamendi kohta või parlamendiga seotud küsimustes, jagades selleks August Rei stipendiumi, ning samuti veab kantselei alates 2000. aastast parlamentaarse ajakirja Riigikogu Toimetised ilmumist.

Käesolevasse Juridica numbrisse on mahutatud viis artiklit parlamendi kohta.

Riigikohtu lahendist asjas 3-3-1-90-14 ajendatuna käsitleb Tiina Kuusmann parlamendi tegevuse aluseks olevate põhimõtete kokkupuutepunkte isiku õigusega saada juurdepääs avalikule teabele. Riigikohtu otsus puudutas avalikkuses palju kõneainet andnud küsimust juurdepääsu kohta Riigikogu komisjoni kinnise istungi materjalidele. Artiklis on avatud Riigikohtu otsuse tagamaad, milleks on parlamendi toimimise aluseks olevad põhimõtted. Autor selgitab teiste demokraatlike riikide õigusaktide, kohtupraktika ja õiguskirjanduse najal, miks ei saa parlamendi eriomast teavet võrdsustada haldusasutustes loodava teabega.

Triinu Põdramägi on võtnud vaatluse alla parlamendiliikme sõnavabaduse ehk poliitilise väljendusvabaduse. Väljendusvabadus on demokraatliku ühiskonna üks põhialustest, see on üksikisikule väga oluline, ent eriti tähtis on väljendusvabadus parlamendiliikmele kui oma valijaskonna esindajale. Artiklis antakse ülevaade sellest, mida kujutab endast parlamentaarne väljendusvabadus, millised on väljendusvabaduse erinevad dimensioonid lähtudes Euroopa Liidu Kohtu ja Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikast.

Eestis näib domineerivat arusaam, et erakonnal on võimalik oma eesmärged saavutada ja valijate huve parimal viisil esindada valitsuses osaledes. Opositsiooni tähtsusest räägitakse vähe. Ometi ei ole opositsiooni tähendust parlamentaarses demokraatias võimalik üle hinnata. Millised on või peaksid olema opositsiooni õiguslikud võimalused valitsust kontrollida ja sellele alternatiivi pakkuda, seda käsitleb Saksamaa konstitutsioonikohtu seisukohtade põhjal Paloma Krõõt Tupay.

Riigikogu kui põhiseadusorganit puudutavate temade hulka kuuluvad kindlasti valimised ja erakonnad. Arne Koitmäe analüüsib küsimusi, mis valimiskorralduse arengu käigus on tõusnud seoses valija tahte väljendamisega (nt hääletamine hoolekandeasutuses, paber- ja elektroonilise hääletamise erisused), Martin Mölder aga annab ülevaate muutustest Eesti erakonnaaastikul. Viimasena nimetatud artikkel ei ole küll õigusteaduslik käsitlus, ent kuna parlamendiuurimustes enamasti ongi õiguse kõrval fookuses ka poliitiline praktika, siis sobitub säärane kirjutus käesolevasse väljaandesse hästi.

Väljaandes ei ole ühtegi Riigikogu ajalugu käsitlevat kirjatööd. Selle puudujäägi korvab Riigikogu Kantselei tellimisel ilmuv Eesti parlamendi tegevust aastani 1940 käsitlev uurimus, mille on kirjutanud ajaloolane Jaak Valge.

Loodetavasti avavad käesolevas Juridica numbris ilmunud artiklid ka laiemale lugejaskonnale parlamendi tegevusega seotud õiguslike küsimuste tagamaid. Head lugemist!

Aaro Mõttus
Riigikogu Kantselei asedirektor
märtsini 2019

Antero Habicht
Riigikogu Kantselei õigus- ja
analüüsi osakonna juhataja